

Vest-Finnmark Rådet

Fjellveien 6

Postboks 43

9593 BREIVIKBOTN

+47 908 52916

bente.olsen.husby@hammerfest.kommune.no

Fiskeri- og næringsdepartementet
v/fiskeri- og havminister Bjørnar Skjæran

Høringsuttalelsen er lastet opp på www.regjeringen.no

Hasvik, 31. mai 2022

Høringsuttalelse - Grønn verdiskaping og økt bearbeiding i sjømatindustrien

Vest-Finnmark Rådet er en allianse mellom de 7 kommunene Alta, Hammerfest, Hasvik, Loppa, Måsøy, Nordkapp og Porsanger. Samlet har regionen en befolkning på ca. 42.000 innbyggere, noe som utgjør 55 % av det totale folketallet i Finnmark. Medlemskommunene har sterkt fokus på samfunns- og næringsutvikling, og rådet har derfor valgt å innta rollen som en aktiv medspiller i utviklingen av regionen og Nord-Norge som landsdel.

Fiskeri- og næringsdepartementet (NFD) v/fiskeri- og havminister Bjørnar Skjæran sendte 8. mars 2022 rapporten «Grønn verdiskaping og økt bearbeiding i sjømatindustrien» ut på høring, med høringsfrist 1. juni 2022.

Vest-Finnmark Rådets medlemskommuner har den 31. mai 2022, i sak 16/22, vedtatt følgende høringsuttalelse:

Grønn verdiskaping og økt bearbeiding i sjømatindustrien

1. Innledende kommentarer

Vi vil starte med å bemerke at Vest-Finnmark Rådet over flere år har hatt et fokus på aktiv påvirkning og deltakelse i utformingen av den nasjonale fiskeripolitikken. I bunnen for vårt engasjement ligger ønsket om størst mulig måloppnåelse knyttet opp mot formålsparagrafen og stadfestelse av retten til å nyttiggjøre seg de marine ressursene, slik dette fremgår av Havressursloven (Lov om forvaltning av villevande marine ressursar);

§ 1. Formål

Formålet med lova er å sikre ei berekraftig og samfunnsøkonomisk lønsam forvaltning av dei villevande marine ressursane og det tilhøyrande genetiske materialet og å medverke til å sikre sysselsetjing og busetjing i kystsamfunna.

§ 2. Retten til ressursane

Dei villevande marine ressursane ligg til fellesskapet i Noreg.

Alle fremtidige forslag til endringer i lover og forskrifter tilknyttet fiskeri- og sjømatnæringen bør etter Vest-Finnmark Rådets vurdering «syretestes» opp mot §1 og §2 i Havressursloven.

Dette bør være en selvfølge etter konklusjonene i Riksrevisjonens undersøkelse av måloppnåelser som følge av tidligere og nåværende vedtatte reguleringer i kvotepolitikken (Riksrevisjonens rapport 3:6 (2019-2020) Undersøkelse av kvotesystemet i kyst og havfisket).

Vest-Finnmark Rådet mener også at det bør være en selvfølge at kystkommunene tas med som høringspart i fremtidige høringsrunder. For å oppnå de ønskede effektene av de forslag som fremkommer i Bearbeidelsesutvalgets rapport, er det en forutsetning at det etableres et nært samarbeid mellom næringsaktørene, de nasjonale forvaltningsorganene og kystkommunene der aktiviteten og verdiskapingen skal finne sted.

Det er derfor nødvendig at også kystkommunene involveres i drøftinger og ulike prosesser tidligst mulig, slik at kommunene kan komme med tydelige signaler og forventninger som må og bør hensyntas. Det er kystkommunene som blant annet har ansvaret for tilrettelegging av næringsarealer, kommunale veier, vann, avløp og havneforhold, noe som er grunnleggende for å kunne oppnå den ønskede grønne omstillingen og økte verdiskapingen i sjømatindustrien.

2. Vurderinger tilknyttet rapportens innhold:

Rapporten gir i all hovedsak en grei oversikt av status for norsk sjømatindustri. Vi registrerer, i likhet med Sjømat Norge, at utvalget har prioritert industrien som produserer villfanget råstoff og at det er en klar slagside til hvitfiskindustrien både i omtale og anbefalte tiltak. Vest-Finnmark Rådet vil peke på det enorme potensialet som ligger i rødfisknæringen og nye marine arter, og at dette må tas med i de videre prosessene og ved utformingen av tiltak.

I rapporten fremlegges oppdatert kunnskap om lønnsomhet, sysselsetning og strukturelle utviklingstrekk. I tillegg inneholder rapporten en systematisk oversikt over tidligere faglige råd om endringer i industriens rammebetingelser og den manglende oppfølgingen av disse anbefalingene. Utvalget har levert en gjennomarbeidet rapport, som på flere områder gir god innsikt i dagens status for næringen. Norge har en stor, differensiert, innovativ og konkurransedyktig fiskeindustri. Teknologinivået i mange bedrifter er høyt, og effektiviteten er gjennomgående god.

Som et resultat av krevende rammebetingelser har imidlertid lønnsomheten i fiskeindustrien i en årrekke vært svak. Fiskeripolitikken i Norge har i stor grad hatt fokus på reguleringer innen flåteleddet, og det har i all hovedsak vært utøvet en flåtepolitikk i stedet for en sjømatpolitikk. For å kunne øke bearbeidingen i Norge, er det som rapporten illustrerer, et sterkt behov for å gi fiskeripolitikken et industrielt innhold. Dagens fiskeripolitikk legger ikke i tilstrekkelig grad til rette for økt bearbeiding og grønn verdiskaping.

Rapporten inneholder 32 konkrete forslag til tiltak som i varierende grad går inn i kjernen av det som er viktig for fiskeindustrien. Flere av forslagene vil være skritt i retning av en mer helhetlig industripolitikk, mens andre er mindre avgjørende. Enkelte av forslagene må utredes grundigere før de kan tas stilling til.

I arbeidet med grønn omstilling er noe av det viktigste norske myndigheter kan gjøre å være aktivt til stede når felleseuropeisk regelverk blir utformet. Uten en aktiv deltakelse i disse prosessene risikerer vi at hensynet til norske forhold ikke blir ivaretatt i innretningen av regelverket. Vi savner en omtale av dette i rapporten.

Vest-Finnmark Rådet savner også en mer grundig omtale fra utvalget for hvordan redusert tilgang til relevante utdannings- og kompetansetilbud i kystkommunene, avsatte og tilgjengelige midler til relevant anvendt forskning, den demografiske utviklingen i kystbefolkningen kombinert med redusert arbeidsinnvandring og «flaskehals» i sjømattransporten, kan skape unødvendige store hindre for vårt felles ønske om grønn omstilling og økt bearbeiding i sjømatindustrien.

De 32 forslagene til utvalget er i rapportens kapittel 7 sortert inn under 4 underkapitler:

- 7.1 Tilgang på råstoff (forslag 1-13)
- 7.2 Bærekraft i hele verdikjeden (forslag 14-23)
- 7.3 Styrket markedsadgang (forslag 26-28)
- 7.4 Regioner og kystsamfunn (29-32)

Vest-Finnmark Rådet vil gi våre samlede vurderinger og tilbakemeldinger sortert på de samme 4 underkapitlene;

7.1 Tilgang på råstoff (forslag 1-13)

Bedre koordinering av fangst og produksjonsmønster

Utvalget peker på at i den grønne omstillingen vil det være et konkurransefortrinn å høste marine ressurser på naturens premisser. Det innebærer å sikre best mulig utnyttelse av ressursene når de er tilgjengelig, og kvalitetsmessig på sitt beste. Samlet sett vil dette legge et godt grunnlag for videre bearbeiding av råstoffet i industrien.

Utvalget mener at en slik tilpasning til naturen ikke vil stå i motsetning til å sikre bedre koordinering mellom fangst- og produksjonsmønster. Hvitfisksektoren har et særlig forbedringspotensial knyttet til en slik koordinering. I utformingen av reguleringer av flåten må det tas hensyn til hele verdikjeden. En utvikling i kvotesystemet som innebærer større andel av garanterte fartøyskvoter, mindre overregulering og tilhørende kappfiske er i så måte positivt. Når kvotesystemet skal revideres vil oppsplitting av kvotepakker og adgang til kvoteutveksling kunne legge til rette for at hvitfiskflåten kan differensiere og spesialisere seg, for eksempel på ulike arter.

En fiskekvote gir en eksklusiv rett til å høste av fellesskapets ressurser. Utvalget mener denne rettigheten også må innebære en plikt til å fiske de disponerte kvotene. Fiskefartøy blir stadig mer effektive, og dette medfører også at sesongene blir kortere. Svært gode priser på torsk bidrar til at kystflåten prioriterer å fange torsk, og at kvotene på hyse og sei ikke fiskes opp. Kvoter som ikke utnyttes over tid bør inndras, og reforderes til aktører innenfor samme fartøygruppe. Dette vil kunne gi mer råstoff til sjømatindustrien, forlenge sesongene og øke kvoteutnyttelsen av fiskearter som er godt egnet til videreforedling.

Vest-Finnmark Rådet vil påpeke at hyse og sei er også verdifullt råstoff for industrien, både fordi det tilfører et kvantum råstoff og fordi de gir grunnlag for aktivitet utenom de store torskesesongene. Når kvotene blir stående ufisket bidrar det ikke til verdiskaping i fiskeindustrien eller i våre kystsamfunn.

Verdens matvaresituasjon synliggjør at Norge også har globale forpliktelser til å produsere mat. Her står sjømatproduksjon og høsting sentralt. Vårt bidrag til matforsyningen og tilførselen av sjømat er viktig i dagens situasjon med krig i Europa, men også sentralt i mer normale tider.

Utvalget anbefaler følgende tiltak:

1. Å gjennomføre foreslåtte endringer i kvotesystemet knyttet til oppsplitting av kvotepakker og innføring av en kvoteutvekslingsordning for å legge bedre til rette for spesialisering og utnyttelse av alle kommersielle arter.
2. Å inndra og refordere kvoter som ikke utnyttes over tid.
3. Å justere klausulen i forvaltningsplanen for torsk slik at kvoteendringer fra ett år til neste som hovedregel ikke kan overstige 10 prosent.
4. At det innføres risikoavlastende virkemidler for videreutvikling og implementering av nye metoder for frysing, lagring og tining av fiskeråstoff i industriell skala.
5. Å utforme ekstrakvoteordninger slik at hensynet til både miljømessig, økonomisk og sosial bærekraft tas i betraktning og er gjenstand for jevnlig evalueringer for å sikre at de virker etter hensikten. Ferskfiskordningen bør videreføres med krav om at artene som inngår i ferskfiskordningen og som gir bonuskvantum på torsk, må gå til humankonsum.
6. Å innføre en prøveordning med utviklingskvoter til sjømatindustrien.
7. Nærings- og fiskeridepartementet iverksetter en gjennomgang og evaluering av om salgslagenes praksis knyttet til lagsavgift er i overensstemmelse med fiskesalgslagsloven §§ 9 og 1.

Vest-Finnmark Rådet støtter i prinsippet utvalgets anbefaling om at med en fiskekvote, eller fiskelisens, må det også følge med både rettigheter og plikter. Etter vår vurdering bør den som tildeles fiskerettigheter også ha en plikt til å fiske og lande det tildelte kvanta. Hvordan en slik ordning skal utformes i praksis må utredes nærmere, og vurderes opp mot de konsekvenser dette får for kystflåten, fiskeindustrien og kystsamfunnene.

Vest-Finnmark Rådet vil peke på at som for all industri er sjømatindustrien avhengig av tilgang til råstoff, og tilgang til råstoff av riktig kvalitet. Det som skiller fiskeindustrien fra det meste av annen industri er at tilgang til råstoff, selve produksjonsgrunnlaget, er politisk styrt. Det årlige ressursuttaket i fiskeriene avhenger av biologi, vær, kvoteavtaler med andre land osv.

I hvilken grad og på hvilken måte dette råstoffet gjøres tilgjengelig for norsk fiskeindustri er imidlertid politisk styrt på en svært detaljert måte. Fiskernes eksklusive rett til å høste ressursene, samt hvordan dette reguleres og gjennomføres er bestemmende for industriens muligheter til å få tilgang til og skape verdier av råstoffet.

Videre har fiskerne gjennom sin eksklusive rett til monopol på førstehåndsomsetning betydelig kontroll på hvilke rammer som skal legges for industriens tilgang til kjøp av råstoff. Vest-Finnmark Rådet støtter utvalget i at sentrale legale rammebetingelser, som utøvelsen av fisket og omsetning av denne, spiller en avgjørende rolle for industriens muligheter til å drive lønnsom bearbeiding.

Utvalget anbefaler å gjennomføre foreslåtte endringer i kvotesystemet knyttet til oppsplitting av kvotepakker og innføring av kvoteutvekslingsordninger for å legge bedre til rette for spesialisering og utnyttelse av alle kommersielle arter.

Vest-Finnmark Rådet er enig med Sjømat Norge i at det trolig vil være positivt for industrien at det legges til rette for at fartøy i større grad selv kan tilpasse for en hensiktsmessig høsting av kvotene gjennom oppsplitting og utveksling. En mulighet for spesialisering vil kunne bidra til økt kvoteutnyttelse av de artene som i dag er underutnyttet. Dette vil imidlertid kun komme industrien til gode dersom fiskerne har sammenfallende interesser som industrien. Det er derfor viktig å påse at endringene har den ønskede effekten, som er at kvotene høstes og gjøres tilgjengelig for bearbeiding i Norge.

Det følger av havressursloven § 2 at de villlevende marine ressursene ligger til fellesskapet i Norge og det påhviler derfor et ansvar å sikre at disse blir høstet slik at fellesskapet kan dra nytte av dem. I denne sammenheng vil vi også påpeke at en av driverne bak en utvikling der flere kvoter ikke utnyttes er en betydelig konsentrasjon av kvoterettigheter som gjør det mulig å konsentrere fisket om de artene som gir best margin. Dette er ikke løftet frem av utvalget, men er grundig belyst i Riksrevisjonens rapport.

Dette er problemstillinger tilknyttet kvotesystemene som Vest-Finnmark Rådets mener må utredes nærmere før en endelig beslutning kan fattes. Det er naturlig å se på effektene de foreslåtte endringene i kvotesystemet har for kvoteutnyttelsen før man tar stilling til spørsmål om inndragning av kvoterettigheter som sådan.

Utvalget anbefaler videre å justere klausulen i forvaltningsplanen for torsk slik at kvoteendringer fra ett år til det neste som hovedregel ikke kan overstige 10 prosent. I dag er det åpning for at kvoteendringer kan variere med inntil 20 prosent fra år til år. Vest-Finnmark Rådet mener at utvalgets forslag er fornuftig. Rådet støtter Sjømat Norges vurdering om at dette vil kunne sikre et langsiktig stabilt uttak fra bestanden, som igjen vil gi stabilitet og forutsigbarhet for industrien. All form for tilpasning av produksjonskapasitet, bearbeidingsgrad, kundeforhold, pris og marked blir vanskeligere når råstoffmengden svinger mye. Vi legger til grunn at dette kan gjennomføres med de nødvendige sikkerhetsventiler, slik at eventuelle faglige råd om å redusere kvotestørrelsen med mer enn 10 prosent blir tatt til følge.

En endring i forvaltningsplanen vil kreve at Norge og Russland kommer til enighet i den Blandete norsk-russiske fiskerikommisjonen. Vi vil presisere at det bør innføres forvaltningsplaner med justeringsklausul for alle de store fiskeriene.

Utvalget anbefaler å utforme ekstrakvoteordninger slik at hensynet til både miljømessig, økonomisk og sosial bærekraft tas i betraktning og er gjenstand for jevnlig evalueringer for å sikre at de virker etter hensikten. Konkret anbefales det også at ferskfiskordningen videreføres med krav om at artene som inngår i ordningen og som gir bonuskvantum på torsk må gå til humankonsum.

Vest-Finnmark Rådet støtter utvalgets forslag til at det må være et krav om at artene som inngår i ordningen må gå til humankonsum. Vest-Finnmark Rådet er av den formening at man bør etterstrebe en ferskfiskordning der fiske på torsk kvalifiserer for kvotebonus på torsk, fiske på sei kvalifiserer for kvotebonus på sei etc., med en tilhørende nødvendig tillatt innblandingsprosent av andre arter. Vest-Finnmark Rådet vil også peke på at vi har støttet ekstrakvoteordninger tilknyttet levendelagring, som har vært en ekstrakvoteordning med gode resultater.

Jevnlige evalueringer av alle ekstrakvoteordninger må til for sikre at virkemiddelet er effektivt og ikke fører til uheldige tilpasninger. En videreføring av ferskfiskordningen med utvalgets forslag til presisering vil etter vårt skjønn bidra til denne ordningens treffsikkerhet.

For å legge til rette for mulighet for bedre koordinering av fangstleddet og industrien har utvalget anbefalt en prøveordning med utviklingskvoter til sjømatindustrien. Kvoteene skal tas fra totalkvoten før fordeling, og tildeles sjømatindustrien for en enkelt periode, og i begrenset størrelse. Dette kan innebære at industrien disponerer en andel av kvoteene til utviklingsformål, på samme måte som innen havbruk. Kvoteene kan leies ut til fartøy som har fiskeritillatelse.

Utviklingskvoter vil for eksempel kunne benyttes som et virkemiddel for teknologiutvikling som bidrar til at vi effektivt kan redusere miljøpåvirkning fra villfisknæringen, og Vest-Finnmark Rådet ser at såkalte utviklingskonsesjoner ser ut til å bidra positivt på dette området for havbruksnæringen.

Utviklingen i sjømatnæringen vil være viktig for at Norge skal innfri FN's bærekraftsmål. Ikke minst er det sentralt å lykkes med kutt i klimautslippene. For å lykkes med det vil det være behov for endringer i energibærere på fiskefartøyene og fangstteknologi, men det vil også være viktig å endre energibruken i foredlingsleddet, og ikke minst å øke bearbeidningen av sjømat slik at vi ikke taper restråstoff, eller transporterer større volum enn nødvendig. For industriledet vil det å øke andelen råstoff som bearbeides i Norge være et av de desidert viktigste bidragene for å redusere klimaavtrykket til sluttproduktet.

Utviklingskvoter kan også benyttes som virkemiddel for å sikre bedre koordinering i verdikjeden, produktutvikling og tilpasning av høsting til markedet. Dette vil også kunne bidra til økt bearbeidning. For at virkemiddelet skal ha effekt er det viktig at innretningen blir

forutsigbar, utviklingsperioden tilstrekkelig lang, samt at innretningen ikke blir konkurransevridende mellom enkeltaktører. Dersom man ikke har en tilstrekkelig klar og forutsigbar innretning står man i fare for at ordningen blir for byråkratisk og ressurskrevende både for forvaltningen og næringen.

Vest-Finnmark Rådet ser det som naturlig at NFD utreder komplekset omkring utviklingskvoter nærmere før et forslag til ordning sendes på høring.

Det er også viktig å legge til rette for utvikling av fiskeri- og industri på nye marine arter. Der det ikke er etablert historiske høstingsrettigheter, må adgangen til fisket ikke låses til dem som allerede er aktive fiskere på arten.

Vest-Finnmark Rådet og Øst-Finnmarkrådet ba i en felles uttalelse datert 1. mars 2021 om at Regjeringen ved Nærings- og Fiskeridepartementet måtte sørge for at snøkrabbefisket ikke lukkes før fiskeri- og sjømatnæringen langs kysten er sikret en betydelig andel av fremtidig kvotegrunnlag og verdiskaping. Som prinsipp bør det legges til grunn at 50 prosent av TAC (total allowable catch) skal allokere for fartøy som leverer fangsten levende eller fersk til landanlegg på kysten (se vedlegg 1).

Omsetning på like vilkår

Vest-Finnmark Rådet støtter utvalget i at det er viktig at landindustrien må sikres like forutsetninger for å kunne delta i konkurransen om råstoffet. Gitt dagens lovverk er det problematisk at kvoteeierne kan etablere seg nedstrøms for å drive råstoffeksport av egen fisk, uten at råstoffet gjøres tilgjengelig for øvrig industri på en konkurransearena.

Utvalget sier videre at salgslagene nylig har redusert muligheten for egenovertakelse av fryst råstoff av torsk og sei. Det er vanskelig å se for seg hvilke øvrige mekanismer som kan motvirke at fangst overtas utenom de ordinære salgskanalene. I denne sammenhengen vil utvalget anerkjenne at direkteavtaler også handler om god koordinering og relasjon mellom kjøper og selger, og i mange tilfeller bidrar til bearbeiding langs norskekysten.

Så lenge lovverket legger opp til en vertikaldelt verdikjede, vil det være prinsipielt riktig at omsetningssystemene innrettes slik at industrien får tilgang til råstoff, uavhengig av eierskap. Kvoteeierne kan ikke ha anledning til å låse råstoffet inne i sin vertikale kjede. Dette må gjelde uavhengig av om råstoffet bearbeides i Norge eller ikke. Dette berører komplekse problemstillinger som utvalget mener må utredes videre. Utredningen må ta utgangspunkt i hvorvidt konkurranseutsatt råvaretilgang vil bidra til å øke den totale verdiskapingen, og utforske hvordan omsetningssystemene kan innrettes slik at alt råstoff blir tilgjengelig for bearbeiding via omsetning i både første og eventuelt andre hånd.

Utvalget anbefaler følgende tiltak:

8. At salgslagenes omsetningssystemer innrettes slik at råstoff gjøres tilgjengelig for konkurranse og bearbeiding i det norske råstoffmarkedet. Det må utredes videre hvordan dette kan operasjonaliseres i tråd med intensjonen i fiskeslagslagslova og deltakerloven.
9. I påvente av resultatet av en total gjennomgang i henhold til punkt 8 bør gjennomføring og evaluering av salgslagenes vedtak om å gjøre 50 prosent av det frosne råstoffet tilgjengelig for auksjon fra 1. januar 2022 danne grunnlaget for valg av omsetningssystem for slikt råstoff framover. Herunder bør det gjøres løpende vurderinger om 50 prosent er tilstrekkelig.
10. At nærings- og fiskeridepartementet innfører en ordning med årlige forventningsbrev til fiskesalgslagene, der salgslagenes ansvar for å medvirke til en samfunnsøkonomisk lønnsom forvaltning av viltlevende marine ressurser presiseres i lys av den til enhver tid gjeldende status og utvikling i næringen, og at dette krever gode rammer for førstehåndsomsetning som ivaretar grunnleggende interesser for både fisker- og industri-siden.
11. At salgslagenes salgsvilkår for sjømat, herunder reklamasjonsregler, utformes i tråd med kjøpsloven, så langt det er mulig.
12. At salgslagene endrer sine vedtekter jfr. samvirkeloven § 66 (3) og gir Nærings- og fiskeridepartementet rett til å velge 40 % av medlemmer til styrene i salgslagene. Departementet bør oppnevne personer med næringskompetanse fra leverandør- og kjøpersiden, samt juridisk og økonomisk kompetanse. Det bør sees hen til økt representasjon av begge kjønn i styre-sammensetningen.
13. Vanlig forretningspraksis der alle aktører sikrer egne fordringer bør gjelde også for fiskere, og kan eksempelvis inkluderes i tjenesten som dekkes av lagsavgiften.

Vest-Finnmark Rådet støtter utvalgets tilrådning om en videre utredning av omsetningssystemene, med mål om at alt råstoff blir tilgjengelig for bearbeiding i Norge. Dette uten å ta stilling til de foreslåtte tiltakene i denne fasen. I den forbindelse vil vi peke på at en slik utredning også bør vurdere hvorvidt det bør innføres en ressursrente/avgift for de tilfeller der råstoff selges ubearbeidet ut av Norge, samt hvordan en slik ressursrente/avgift eventuelt bør innrettes og håndheves.

I 2021 stod fartøyer over 28 meter for nesten 2/3 av førstehåndsverdien innen hvitfisk-segmentet i Norge. For å sikre landindustrien helårlig tilgang på råstoff fra dette flåteleddet ble det i sin tid gitt dispensasjon fra det alminnelige kravet om majoritetseierskap til aktive fiskere. Dette resulterte i at vi fikk plikttrålere som skulle utøve sin aktivitet iht. den såkalte Leveringspliktforskriften, en flåte som er tildelt en stor del av fangstkapasiteten på torsketrål.

I forbindelse med behandlingen av Kvotemeldingen i Stortinget i mai 2020 (Meld. St. 32 (2018-2019)), samt gjennom Vest-Finnmark Rådets rolle som koordinator for arbeidet som har funnet sted i en sammenslutning av pliktkommuner i forbindelse med utarbeidelse av Nofima-rapport 1/2021 «Hvordan kan pliktkvoter bidra til mer foredling?», sammenslutningens forslag til endringer i Leveringspliktforskriften for fartøy med torsketråltillatelse i februar 2021 og utarbeidelsen av en felles høringsuttalelse på NFDs oppfølgende høring på forslag til endringer i Leveringspliktforskriften for fartøy med torsketråltillatelse i september 2021 (se vedlegg 2, 3 og 4), samt rådets tiltredelse til disse, har medlemskommunene i Vest-Finnmark Rådet tatt et

tydelig standpunkt til hvilke ringvirkninger de marine ressursene tilknyttet plikttrålerne skal gi for kystsamfunnene langs norskekysten.

For fartøy med leveringsforpliktelser til landanlegg og kystkommuner, anmoder Vest-Finnmark Rådet om at NFD arbeider videre med de forslag til endringer og tiltak som fremgår av vedlegg 2 og 3 til denne høringsuttalelsen.

7.2 Bærekraft i hele verdikjeden (forslag 14-23)

Utvalget peker på at sjømat kan og bør spille en sentral rolle i det grønne skiftet. Det ligger store muligheter for norsk sjømatindustri gjennom et enda sterkere søkelys på bærekraft i hele verdikjeden, fra forvaltning til samfunn til marked. I dagens verdikjeder utnyttes ikke potensialet for verdiskaping i alle ledd, og fremdeles går store råvareressurser til spille. Tiltak som på kort sikt kan medføre kostnader eller redusert lønnsomhet, men som på lengre sikt vil sikre mer bearbeiding i Norge, mer bærekraftig ressursutnyttelse, flere arbeidsplasser og økt verdiskaping langs kysten, bør prioriteres. Et slikt fokus vil også kunne bidra til flere forretningsmuligheter for flere aktører, for eksempel leverandører og teknologiutviklere som kan finne sin rolle i en framtidsrettet sjømatindustri.

Redusert miljø- og klimaavtrykk

Utvalget peker på at norsk sjømatindustri har et godt utgangspunkt for å være verdensledende i produksjonen av produkter basert på bærekraftige marine ressurser. Dette er en posisjon som må vedlikeholdes og videreutvikles kontinuerlig.

Å bidra til en mer bærekraftig bestandsforvaltning, samt komme til enighet med andre nasjoner om fordeling av delte bestander må gis høy prioritet, inkludert viljen til å inngå kompromiss. Man må unngå systematisk overfiske på arter da dette er alvorlig for ressursituasjonen og stiller den langsiktige råstofftilgangen i fare. Med det økte søkelyset på grønn omstilling og bærekraft er det god grunn til å anta at det kun er et tidsspørsmål før dette også får store effekter i markedet.

Klimaendringer vil kunne påvirke størrelse, utbredelse og vandringsmønster til fiskebestandene. Vårt forvaltningssystem må være fleksibelt nok til å kunne møte endringer.

Regelverket for utforming av fartøy må legge til rette for en robust flåte som kan møte tøffere værforhold, og må baseres på hva som gir høyest verdi og lavest forurensing målt per kilo og hva som gir best mulig anledning til å ta vare på råstoffet.

Klimaavtrykket til villfisk er lavere enn oppdrettsfisk, og vesentlig lavere enn kjøtt. Forbedringspotensialet er knyttet til mer miljøvennlig og energieffektiv transport, inkludert eksport som ikke fordrer bruk av fly eller tungtransport. Utvikling og implementering av teknologi for lagringsstabile sjømatprodukter for å redusere behovet for frakt med fly og bil, og økt bruk av sjøtransport, vil kunne bidra til å redusere klimaavtrykket.

For industrien vil en reduksjon av svinn i produksjonen, nye løsninger for emballasje og en bedre utnyttelse av alle biprodukter og avfall som oppstår i produksjonen være riktige grep. Innretning av klimaavgifter må innrettes slik at de bidrar til grønn omstilling.

Redskapsbruk kan føre til utslipp av mikroplast og frigjøre drivhusgasser som kan være skadelig for livet i havet. Økt kunnskap om slike effekter vil være viktig for å sikre en bærekraftig næring fremover.

Utvalget anbefaler følgende tiltak:

14. Myndighetene må gjennom eget forvaltningssystem, samt ved forhandlinger og enighet med andre nasjoner, sikre en langsiktig og god forvaltning av norske og felles fiskeriressurser.
15. Å etablere en FoU-satsing på utvikling og implementering av teknologi for lagringsstabile sjømatprodukter for å redusere behovet for frakt med fly og bil, og muliggjøre økt bruk av sjøtransport.
16. Regler for utforming av fartøy må sikre en fiskeflåte som er best mulig tilpasset et lavest mulig klimaavtrykk, og best mulig ivaretagelse av råstoffet. Det bør for eksempel etableres et bedre egnet kriterium enn lengde for å skille mellom ulike fartøygrupper.
17. Utforming og omfang av klimaavgifter må innrettes for å stimulere til grønn omstilling, eksempelvis ved at inntekt fra avgift brukes til målrettede tiltak i fiskerinæringen.
18. Marine forskningsprogrammer bør prioritere utlysninger og prosjekter som bygger ny kunnskap om klimaeffekter av ulike driftsformer og redskapsbruk utover selve drivstoffbruket i fisket.

Vest-Finnmark Rådet anbefaler å gå videre med disse tiltakene, men vil også peke på at alle type tiltak som stimulerer og tilrettelegger for økt bearbeiding i Norge i seg selv vil medføre reduserte miljø- og klimaavtrykk fra næringen. Dette som følge av mindre frakt av skinn, bein og innvoller ut i markedene. Dette vil igjen også bidra til økt tilgang på restråstoff, som kan nyttiggjøres som innsatsfaktorer i andre typer foredlings-/biomarine prosesser i Norge.

Høy råstoffkvalitet

Utvalget peker på at det ligger et betydelig potensial for økt verdiskaping gjennom å forbedre kvaliteten på fiskeråstoffet. Desto bedre kvalitet på råstoffet, desto flere høyt betalte produkter kan sjømatindustrien produsere. Bedre kvalitet gir også positive miljøgevinster fordi råstoff av god kvalitet har lengre holdbarhet, og oftere går til humant konsum. Dette er positivt med tanke på å re-dusere matsvinn, og å sikre matvaresikkerhet og god ernæringsstatus. God og jevn råstoff-kvalitet er også av avgjørende betydning for å få til mer automatisert bearbeiding, da maskinelle prosesslinjer trenger uniformt råstoff for å fungere optimalt.

Utvalget anbefaler følgende tiltak:

19. Organisasjonene i næringen samarbeider om standarder som grunnlag for sertifisering av mottaksanlegg, fiskefartøy, fiskeredskap, samt forholdet mellom båtens størrelse, utrustning og størrelsen på fangst for å sikre råstoffkvalitet.

Vest-Finnmark Rådet anbefaler å gå videre med dette tiltaket.

Bedre utnyttelse av restråstoff

Utvalget peker på at økt bruk av restråstoff har økonomiske, etiske og miljømessige gevinster. Det vil med andre ord være positivt for sjømatindustriens arbeid med grønn omstilling, og vil også være positivt for omdømmet til Norge som sjømatnasjon.

En begrensning i utnyttelse av restråstoff har vært tilgjengelighet. Mottaksstrukturen er spredt, og særlig i havflåten har ikke restråstoffet vært brakt til land og gjort tilgjengelig for foredling på land. For havflåten har lasteromsbegrensning tilsvarende vært en flaskehals. Dette er imidlertid i ferd med å endres i takt med fornying av flåten. Eksport av rund fisk innebærer også at verdifullt restråstoff ikke er tilgjengelig for norske aktører. Mindre råvareeksport og mer foredling i Norge vil øke restråstoffmengden betydelig.

Utvalget anbefaler følgende tiltak:

20. At næringens organisasjoner utarbeider en digital håndbok for bedrifter med informasjon og veiledning om regelverk knyttet til behandling, dokumentasjon og klassifisering av nye arter og produkter.
21. At offentlige forsknings- og utviklingsmidler prioriteres til å løse logistikk- og konserveringsløsninger for restråstoff for å sikre at råstoffet kan benyttes til avansert foredling, samt utvikling av nye produkter og etablering og drift av testfasiliteter som næringen har behov for i produktutviklingen.

Vest-Finnmark Rådet anbefaler å gå videre med disse tiltakene.

Bekjempe kriminalitet

Utvalget peker på at fravær av alle former for kriminalitet er en forutsetning for å lykkes med målsetningen om økt bearbeiding og flere helårige arbeidsplasser i sjømatindustrien. Dette gjelder både ressurs-kriminalitet, økonomisk kriminalitet og arbeidslivskriminalitet.

I 2019 la fiskerikontrollutvalget fram sine anbefalinger. De pekte på at det som skaper størst risiko for ulovlig høsting og omsetning av fisk er mangel på verifiserbar dokumentasjon gjennom verdikjeden. På kort sikt anbefalte utvalget strengere krav til veiesystemene ved landing, samt kontrollpunkter før og etter landing, for å redusere handlingsrommet for bevisst og ubevisst feilregistrering på seddel. Fiskeridirektoratet har vedtatt en handlingsplan for utvikling av fiskerikontrollen som beskriver en rekke tiltak innenfor tre hovedinnsatsområder; digitalisering og dokumentasjon, mer effektiv fiskerikontroll og effektivt reaksjonsapparat ved lovbrudd. Utvalget mener det er avgjørende at denne handlingsplanen følges opp.

Sjømatindustrien har allmenngjort tariffavtaler for å hindre at utenlandske arbeidstakere får dårligere lønns- og arbeidsvilkår enn det som er vanlig i Norge. Arbeidet mot arbeidslivskriminalitet er viktig for å sikre etterlevelse av den til enhver tid gjeldende regler. Dette er også viktig for at sjømatindustrien skal være en attraktiv arbeidsplass.

Utvalget anbefaler følgende tiltak:

22. Arbeidsmiljøloven bør tilpasses sesongpreget i sjømatindustrien, med målrettede unntak fra arbeidstidsordningene i høysesong. Denne typen justeringer må baseres på et nært samarbeid mellom partene.
23. Gitt en justering i arbeidsmiljøloven som gjør reglene mer tilpasset sesongpreget i sjømatindustrien, bør det vurderes strengere sanksjoner for brudd på arbeidsmiljøloven enn tilfellet er i dag.

Vest-Finnmark Rådet anbefaler å gå videre med disse tiltakene.

Legge til rette for økt sjømatkonsum

Utvalget fremhever at økt sjømatkonsum er positivt både for klima og miljø, og for folkehelsen. Gode matvaner etableres tidlig i livet, og det er derfor særlig viktig å fremme sjømatkonsum hos barn og unge, for eksempel gjennom ordninger som «Fiskesprell» og støtte til skoler, barnehager og matkultursentere.

For å nå miljøbevisste forbrukere er det viktig med åpenhet om hvordan sjømaten produseres, og hvilket klima- og miljøavtrykk sjømat har sammenlignet med andre produktgrupper. Nye nordiske næringsanbefalinger som kommer i løpet av året skal ta innover seg hvordan maten er produsert og andre bærekraftsaspekter. Som en del av oppfølgingen av nye anbefalinger vil en merkeordning for sjømatprodukter som er helprodusert i Norge også kunne bidra til økt bevissthet hos forbrukere. En slik merkeordning kan også ha verdi i kresne eksportmarkeder.

Utvalget anbefaler følgende tiltak:

24. Å styrke nasjonale ordninger for å fremme økt sjømatkonsum hos norske forbrukere, især barn og unge, samt å inkludere sjømat i Nyt Norge-ordningen.
25. Å gi fritak for merverdiavgift på sjømat som selges til forbruker for å øke sjømatkonsumet i Norge.

Vest-Finnmark Rådet anbefaler å gå videre med disse tiltakene.

7.3 Styrket markedsadgang (forslag 26-28)

God og forutsigbar markedsadgang for sjømat er en forutsetning for verdiskaping, bearbeiding i Norge og arbeidsplasser langs kysten. Utvalget mener at Norge som sjømatnasjon er tjent med størst mulig grad av fri handel, og at myndighetene bør vise stor grad av varsomhet når det gjelder handelsmessig proteksjonistiske tiltak som kan gi legitimitet for lignende tiltak hos viktige importland.

EU er det største markedet for norsk sjømat. EØS-avtalen er derfor av stor viktighet for norsk sjømatindustri fordi den medfører harmoniserte regler på det veterinære området som medfører at norsk sjømat ved eksport til EU ikke er gjenstand for veterinær grensekontroll. Når det kommer til toll, har markedsadgangen for norsk sjømat til EU ikke vært god nok, og har hatt påvirkning på hvordan foredlingsgraden av norsk sjømat ser ut i dag. Tollsatsene norsk sjømatindustri møter i eksportmarkedene er jevnt over høyere desto høyere bearbeidingsgrad produktene har.

Norsk handelspolitikk preges av motstridende interesser og målsetninger. På den ene siden er det ønske om fri markedsadgang for sjømat, samtidig som det er sterke interesser for å opprettholde et høyt beskyttelsesnivå for landbrukssektoren gjennom tollvernet. Sjømatindustrien bidrar til store inntekter til fellesskapet. Om Norge skal opprettholde verdiskaping, lønnsomme arbeidsplasser og et fortsatt høyt velferdsnivå, må sjømatindustrien få en enda mer fremtredende rolle i handelspolitikken.

Utvalget anbefaler følgende tiltak:

26. At myndighetene i langt større grad enn til nå er villig til å prioritere markedsadgang for sjømat, bearbejdede sjømatprodukter og marine ingredienser i arbeidet med handelsavtaler.
27. At myndighetene prioriterer arbeidet med, og øker ressursbruken knyttet til, godkjenningsordninger, listeføring av produkter og bedrifter og helsesertifikater som er avgjørende for god markedsadgang, samt sikrer sterk tilstedeværelse av norsk sjømatkompetanse i viktige markeder og fora for internasjonal regelverksutforming.
28. At den generiske markedsføringen av norsk sjømat også rettes mot nye produkter.

Vest-Finnmark Rådet anbefaler å gå videre med disse tiltakene.

7.4 Regioner og kystsamfunn (29-32)

Utvalget vil påpeke betydningen av en helhetlig politikk for å utvikle sjømatindustri og kystsamfunn. Det vil kreve et bredt spekter av tiltak innen utdanning, helsetjenester, samferdsel og infrastruktur for å opprettholde bosetningen i distriktene. Anbefalingene fra distriktsnærings- og demografiutvalget bør derfor følges opp og sees i sammenheng med ambisjonen om økt bearbejding og helårige arbeidsplasser i sjømatindustrien. Dette vil fordre samarbeid mellom ulike aktører innad i en region og mellom regioner, innad i næringen og mellom næringer.

Utvalget anbefaler følgende tiltak:

29. En forsterket satsing på FoU, teknologi og digitalisering i sjømatindustrien med fokus på næringsdrevet innovasjon.
30. At katapultordningen styrkes som en nasjonal ordning for å utvikle, teste og fremme teknologi for økt bearbejding av fisk, sjømat og andre marine produkter.

31. At sjømatindustriens kompetansebehov legges til grunn ved dimensjonering og utvikling av utdanningstilbud på videregående skole og i høyere utdanning, inklusive utdanningstilbud for ulike kompetanse- og livsløpsbehov.
32. At strukturering på landsiden aksepteres som en naturlig tilpasning til konkurransesituasjonen. Etablering av sjømatindustribedrifter må skje på like vilkår og ut fra bedriftsøkonomiske vurderinger hvor ansvaret ligger hos den respektive virksomhet. Dette innebærer at myndighetene ikke må bruke offentlige midler eller kvoter for å etablere spesifikke bedrifter.

Vest-Finnmark Rådet anbefaler å gå videre med disse tiltakene, og vil påpeke at vi tidligere har tatt til ordet for etablering av en katapult på fryse-, tine- og produksjonsteknologi lokalisert ute i et innovativt fiskerisamfunn, f. eks. Båtsfjord.

Vest-Finnmark Rådet savner som tidligere nevnt også en mer grundig omtale fra utvalget for hvordan redusert tilgang til relevante utdannings- og kompetansetilbud i kystkommunene, avsatte og tilgjengelige midler til relevant anvendt forskning, den demografiske utviklingen i kystbefolkningen kombinert med redusert arbeidsinnvandring og «flaskehals» i sjømattransporten, kan skape unødvendige store hindre for vårt felles ønske om grønn omstilling og økt bearbeiding i sjømatindustrien. Disse hindringene kan reduseres til et minimum gjennom store nok statlige økonomiske rammer som sikrer den nødvendige innsats på desentraliserte utdanningstilbud, anvendt FoU, tiltak som motvirker den negative demografiske utviklingen og oppgradering/vedlikehold av de viktige transportkorridorene for sjømat fra kysten og ut til markedene.

3. Avsluttende kommentarer

Vest-Finnmark Rådet registrerer at anbefalingene i rapporten ligger innenfor det utvalget definerer som det realpolitiske handlingsrommet. Utvalget legger til grunn at det ikke er politisk oppslutning i sittende Storting for å endre deltakerloven og fiskesalgslagsloven. Samtidig peker utvalget flere steder på at de ville ha gått lenger i sine tilrådninger dersom de politiske rammebetingelsene hadde vært annerledes.

I så måte er rapporten og de foreslåtte tiltakene allerede et kompromiss. Faren med dette er at den samlede ønskede effekten av tiltakene uteblir dersom Regjering og Storting ikke vedtar en samlet gjennomføring av et bredt sammensatt sett av forslag til endringer i lovverket for utøvelsen av aktiviteten i sjømatnæringen på de belyste områdene. Det er derfor avgjørende at rapporten blir fulgt opp av reelle prioriteringer og konkret handling på de områdene som er av størst betydning for å oppnå grønn omstilling og økt bearbeiding i sjømatindustrien.

For mange kystsamfunn har man nå kommet til det punktet at det er et være eller ikke være for sjømatindustrien, og Vest-Finnmark Rådet forventer at NFD raskt peker ut retningen for videre arbeid og iverksettelse av tiltak på bakgrunn av de funn og forslag som er belyst i utvalgets rapport og vår høringsuttalelse.

Eventuelle spørsmål eller henvendelser kan rettes til Vest-Finnmark Rådet v/daglig leder Bente O. Husby på mobil 90852916 eller e-post: bente.olsen.husby@hammerfest.kommune.no.

Med vennlig hilsen

Monica Nielsen (s)
Rådsleder
Vest-Finnmark Rådet

Bente O. Husby (s)
Daglig leder
Vest-Finnmark Rådet

Kopi:

- Vest-Finnmark Rådets medlemmer
- Næringskomiteen på Stortinget
- Nord-Norgebenken på Stortinget
- Troms og Finnmark fylkeskommune v/fylkesrådsleder

Vedlegg:

- 1) Uttalelse - Snøkrabben må skape aktivitet og sysselsetting på kysten, 01.03.21**
Felles uttalelse fra Vest-Finnmark Rådet og Øst-Finnmarkrådet
- 2) Forslag til endringer i Leveringspliktforskriften, 08.02.21**
Vest-Finnmark Rådet tiltrådte pliktkommunenes forslag iht. vedtak i sak 7/21, i møte den 22. februar 2021.
- 3) Høringsuttalelse - Høring om endringsforslag i Leveringspliktforskriften, 13.09.21**
Vest-Finnmark Rådet tiltrådte pliktkommunenes uttalelse iht. vedtak i sak 32/21, i møte den 20. september 2021.
- 4) Nofima-rapport 1/2021 «Hvordan kan pliktkvoter bidra til mer foredling?», 08.02.21**